

# Η ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΜΟΥΣΙΚΗ ΚΑΙ ΤΟ ΚΟΙΝΟ

Του συνθέτη ΓΙΑΝΝΗ ΧΡΗΣΤΟΥ

Ο συνθέτης Γιάννης Χρήστου, που είχε την καλωσύνη να δεχθώ να εκφράσει τις σκέψεις του από τις στήλες του «Λυρικού Κόσμου», είναι γνωστός κατά τον πύθ διακεκριμένο τρόπο στον διεθνή μουσικό χώρο. Ἐνάμεσα στις μέχρι τώρα δημιουργίες του αναφέρουμε τη μουσική για τους «Πέρσες» και τους «Βατράχους» που παρουσιάσε στο Λονδίνο και εδώ το «Θέατρον Τέχνης» του Κάρολου Κούν, την μουσική για τον «Προμηθέα Δεσμότη» που είδε το Ἐθνικό Θέατρον στην Ἐπίδαυρο, τὰ συμφωνικά του έργα «Πράξις γὰρ δώδεκα» και «Ἡ κυρία με τὴν στρυχνίνη» (Ἑβδομάς σύγχρονης Μουσικῆς, Ἀθήνα), και ἀκόμα τὸ δρατόριόν του «Πύρινες γλώσσες» που παίχθηκε τὸ 1964 στὸ Φεστιβάλ Μπάχ και βραβεύθηκε με πρῶτο βραβεῖο γιὰ σύνθεση Ἑρώπης και Ἀμερικῆς.

Ἔργα του παίζονται σ' ὅλα τὰ Φεστιβάλ σύγχρονης μουσικῆς. Ἡ «Μουσική τοῦ Φοίνικος» παίχθηκε στὸ Φεστιβάλ Ἀθηνῶν ἀπὸ τὴν Φιλαρμόνικα Οὐγγάρικα ὑπὸ τὸν Μ. Καρόδη, με τὸν ὅποιον ὁ Χρήστου συνεργάζεται στενά.

Πρόσφατα τελείωσε τὸ νέο του ἔργο «Ἐναντιοδρομία» ἐμπνευσμένο ἀπὸ ἕνα ρητὸ τοῦ Ἡράκλειτου, παραγγελία τῆς Συμφωνικῆς Ὀρχήστρας τοῦ OAKLAND τῆς Καλλιφόρνιας. Ἡ Δανικὴ τηλεδραση με τὴν ὁποία συνεργάζεται θὰ παρουσιάσῃ τὸ «Μυστήριο». Πρόκειται γιὰ συμφωνικό ἔργο γιὰ ὀρχήστρα και τριπλὴ χορωδία που τραγουδώντας κινεῖται με κινήσεις θεατρικῆς.

Τώρα ετοιμάζει τὴν «Ὁρέσταια», ὅπερα που γράφεται ὕστερα ἀπὸ παραγγελία γνωστοῦ ξένου Λυρικοῦ Θεάτρου.



Τὸ ἐρώτημα ἂν ἡ σύγχρονη μουσική ἐρίσκη ἀνταπόκριση στὸ μουσικὸ αἶσθημα τοῦ Κοινοῦ δὲν εἶναι ἐρώτημα θεμελιώδες. Τούλάχιστον ἀπ' ὅσα εἶμαι σὲ θέση νὰ γνωρίζω γιὰ τὴ μουσικὴ κίνηση στὴν Ἑρώπη, τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ Κοινοῦ γιὰ τὴ σύγχρονη μουσικὴ κίνηση και ὑπάρχει και συνεχῶς αὐξάνεται. Ὅπου εἶδονται συναυλίες με ἔργα συγχρόνων συνθετῶν, ἡ προσέλευση τοῦ Κοινοῦ εἶναι ἀθρόα και σὲ ὀρισμένες περιπτώσεις πρωτοφανῆς. Στὸ Λονδίνο σχηματίζονται «ὀρέξ» γιὰ τὴν ἐξασφάλιση θέσεων σὲς αἴθουσες τῶν συναυλιῶν. Ἀλλὰ και στὴν Ἑλλάδα ἡ Ἑβδομάδα Σύγχρονης Μουσικῆς ἀ-

πέδειξε ὅτι, ἰδιαίτερα ἡ νεολαία, διψάει γιὰ σύγχρονη μουσική. Μοῦ προκάλεσε ἰδιαίτερα εὐχάριστη ἐντύπωση, ὅταν, ἀμέσως μετὰ τὴν ἑβδομάδα ἐκείνη, δέχτηκα ἐπισκέψεις νέων στὸ σπίτι μου, που ζήτησαν νὰ με δοῦν και νὰ κουβεντιάσουν μαζί μου πάνω στὰ προβλήματα τῆς σύγχρονης μουσικῆς και στὰ ἐρωτηματικά που γεννᾶει στὴν ψυχὴ τῶν νέων ἡ σύγχρονη ζωὴ.

Ἀλλὰ τὸ ἐρώτημα δὲν θὰ ἦταν θεμελιώδες κι' ἂν ἀκόμα δὲν εἶχε ἐκδηλώσῃ τὸ Κοινὸν τὸ ἐνδιαφέρον του γιὰ τὴ σύγχρονη μουσικὴ δημιουργία. Γιατὶ τότε ἀκριβῶς τὸ χρέος τῆς μουσικῆς ἡγεσίας θὰ ἦταν, νὰ δώσῃ ἐκείνη τὴς εὐκαιρίας τῆς ἐπικοινωνίας τοῦ Κοινοῦ με τοὺς νέους συνθέτες, τῆς ἐξοικειώσεως και τοῦ ἐθισμού τοῦ Κοινοῦ με τὴς σύγχρονες μουσικῆς τάσεις και ροπές. Κι' αὐτὸ γίνεται, δέδοκα, παντοῦ και μάλιστα με τὴν κρατικὴ πρωτοβουλία και οἰκονομικὴ ἐνίσχυση. Παντοῦ ἐκτὸς ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα. Και πρέπει ἀμέσως νὰ πῶ πῶς τὸ φαινόμενο δὲν εἶναι σημερινό. Και στὸ παρελθὸν ὑπῆρξαν καινούργιες γιὰ τὴν ἐποχὴ τῶν μουσικῆς τάσεις. Ἀλλὰ και τότε, ὅπως και τώρα, οἱ ἀρμόδιοι γιὰ τὴν προαγωγή τῆς μουσικῆς παιδείας στὴν Πατρίδα μας, ὑπάλληλοι ἢ ἀρχιμουσικοί, καλλιτέχνες ἢ παράγοντες τῆς Διοικήσεως, στάθηκαν πάντα ἕνας φραγμὸς πρὸς κάθε προσπάθεια προβολῆς τῶν ἀνησυχιῶν τῶν νέων ἀνθρώπων τῆς Μουσικῆς. Δὲν ἐννοῶ τὴν βιολογικὴ νεότητα. Ἐννοῶ τὴν νέα νοστορία. Πιστεύω ἀληθινὰ πῶς αὐτὸ εἶναι ἡ βασικὴ αἰτία γιὰ τὴν σημερινὴ τεταμένη κατάσταση.

Ἡ σύγχρονη μουσική, ἡ ἐκάστοτε σύγχρονη μουσική, δὲν προβάλλει: εἶσι ξαφνικὰ κάποια μέρα, εἶσι, ὡς ποῦμα, σὴν ἐπανάσταση. Εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα μακρῶς ἐπεξεργασίας και ἀλλεπαλλήλων τομηρῶν πειραματισμῶν. (Κι' ἡ ἑλλειψὴ τόλμης γιὰ τὴν ἔρευνα, σὲ ὅποιο-δὴποτε τομέα εἶναι, νομίζω, χαρακτηριστικὴ ἀπόδειξη ἐλλείψεως πολιτισμοῦ). Αὐτὸς ὁ χρόνος τοῦ πειραματισμοῦ εἶναι ἀναγκαῖος και γιὰ τὸν συνθέτη και γιὰ τὸ κοινόν. Ἐτσι ἀκριβῶς γεννιέται και πραγματοποιεῖται ὁ πολιτισμὸς κάθε ἐποχῆς. Ἄν ἦταν ἀλλοιῶς, τότε ἡ σύγχρονη μουσική δὲν θὰ ἔπρεπε, ἴσως νάχη παράπονο στὴν Ἑλλάδα. Ὑπάρχει: π.χ. τὸ Φεστιβάλ Ἀθηνῶν που και συνθέτες σύγχρονης μουσικῆς φιλοξενεῖ και ὀρχήστρες ἱκανῆς γιὰ τὴν ἐκτέλεσή τῆς μετακαλεῖ. Αὐτὸ ὅμως δὲν θὰ πῆ παιδεία, οὔτε πολὺ λιγώτερο πολιτισμὸς. Αὐτὸ δὲν ἔχει σχέση με

τήν φυγή τοῦ τόπου' εἶναι ψευδαίσθηση. (Ὡς τὴν καρδιά ἀκόμη τῆς Ἀφρικῆς ταξιδεύουν οἱ ὀρχήστρες αὐτές. Καί ἡ Μαργκότ Φοντέν ἔχει χορέψην μπροστά στοῦ Κοινῦ τῶν μακρυνῶν ἐκείνων τόπων). Γιὰ νὰ λές πῶς ὑπάρχει πολιτισμός στὸν τόπο σου πρέπει πρῶτ' ἀπ' ὅλα νὰ ὑπάρχουν στὸν τόπο σου οἱ προϋποθέσεις καί οἱ δυνατότητες νὰ μετὰσχη ὁ ἴδιος ὁ λαὸς τοῦ τόπου αὐτοῦ στὴν δημιουργία τοῦ πολιτισμοῦ αὐτοῦ. Κι' αὐτὸ γίνεται ὅταν ἀφίνης, ὅταν ἐπιτρέπης, κι' ἀκόμη ὅταν ἐνθαρρύνης τὸν πειραματισμό. Θὰ γίνουν ἑκατὸ προσπάθειες; Θὰ ἀποτύχουν οἱ ἐνεργεῖες; Κάτι, στὸ τέλος θὰ μείνῃ, σὰν ἀποτελεσματικὸ θετικὸ, σὰν δικαίωση, σὰν πρόοδος.

Ὁ τρόπος τῆς ἐκφράσεως ἔχει ἀλλάξει γενικὰ σή-

χῆς. Μονάχα ἡ σύγχρονη μουσικὴ στὴν Ἑλλάδα οὔτε διδάσκαται, οὔτε ἐνθαρρύνεται. Δὲν ξέρω, παραδείγματος χάριν περίπτωση, οὔτε παλαιότερα οὔτε τώρα, ποῦ ἡ Ἐθνικὴ Λυρικὴ μας Σκημὴ νὰ ἐνεθάρρυνε ἕνα νέο συνθέτη. Καί ἡ Κρατικὴ μας ὀρχήστρα μ' ἕνα δυὸ κομμάτια σύγχρονης μουσικῆς τὸ χρόνο νομίζει πῶς ἐξοικλεῖ τὸ χρέος τῆς ἀπέμνησι τῆς Μουσικῆς, ἀπέμνησι τοῦ μουσικοῦ μέλλοντος τοῦ Τόπου; Ἀλλοστε καί τὰ ἔργα νέων συνθετῶν ποῦ παίχθηκαν ἐδῶ, δὲν ἄρχισαν τὴν καριέρα τους στὴν Ἑλλάδα. Ἐγιναν πρῶτα ἐξω ἐπιτυχίαι κι' ὕστερα παίχθηκαν ἐδῶ μὲν-δυὸ φορές. Κι' οὔτε ποῦ μπορεῖς νὰ στηρεθῆς στὴν ἰδιωτικὴ πρωτοβουλία. Ἐδῶ προβάλλει καινούργιο ἐμπόδιο γιὰτὶ καί αἰθουσες προσφέρονται καί φι-



μερα σ' ὅλους τοὺς τομείς τῆς τέχνης. Σὲ καμμὴν ἄλλη περίπτωση δημοσ δὲν σκέφθηκε κανεὶς νὰ κλείσῃ τ' αὐτιά του ἢ τὰ μάτια του στοὺς φορεῖς τῆς ἀλλαγῆς αὐτῆς. Στὴς σκηνὲς τῶν θεάτρων μας διδάσκονται συνεχῶς ἔργα νέων θεατρικῶν συγγραφέων, ὄχι βιολογικὰ νέων ἀλλὰ νέων στὴν τεχνολογία, στὴν ἐκφραση, στὴν συνόλη θεωρηση τοῦ λογοτεχνικοῦ αὐτοῦ εἴδους' τὰ ὑπεύθυνα λογοτεχνικὰ περιοδικὰ ἔχουνε διάπλατα ἀνοιχτὲς τίς στήλες τους γιὰ τοὺς λογοτέχνες καί ποιητὲς τῆς σύγχρονης ἐπο-

λέμουσι: ὀργανωταὶ καί ὑπάρχει θαυμάσιο ὕλικὸ ἀνάμεσα στοὺς μουσικοὺς μας γιὰ τὴ συγκρότηση ἄριστων ὀρχήστρας σύγχρονης μουσικῆς. Ἀλλὰ δὲν ὑπάρχουν μαέστροι ποῦ νὰ μποροῦν νὰ τὴ διδάξουν καί νὰ τὴ διευθύνουν. Γιὰτὶ δὲν ὑπάρχουν γενικὰ νέοι μαέστροι. Ἐπειδὴ ἔχουνε κλίσει τὰ κανάλια καί δὲν ἀφίγουνε κανένα νὰ περάσῃ.

Πουθενὰ ἄλλοῦ δὲν γίνεται αὐτό. Οἱ εὐκαιρίες ποῦ προσφέρονται στοὺς νέους ἀρχιμουσικοὺς νὰ δοκιμάσουν τίς δυνάμεις τους δὲν ὀφείλονται: στὸ ὅτι ὑπάρχουν πολ-

# Ἡ σύγχρονη μουσική καὶ τὸ κοινὸ

(Συνέχεια ἀπὸ τὴν σελ. 9)

λές, πρώτης ἢ δευτέρας ποιότητος ὀρχήστρες πού, ὡς ποῦμα, ἀπὸ ἐπιείκεια παίζουσι κάτω ἀπὸ τὴν μπαγκέττα ἑνὸς κεινουργίου μαέστρου. Τὸ ἴδιον τὸ Κοινὸ αἰσθάνεται τὴν ἀνάγκη νὰ γνωρίσῃ τίς κεινουργίες καλλιτεχνικὰς δυνάμεις καὶ στὴν ἀνάγκη αὐτὴ τοῦ Κοινοῦ ἀνταποκρίνεται: ἢ προβολῇ τῶν νέων μαέστρον.

Τόσο αὐτὸ θεωρεῖται ἀπὸ ἄλλους ἀπαραίτητο, ὥστε οἱ Ἀμερικανοὶ δὲν διστάζουσι νὰ διαθέτουν τὴν πρώτη Ὀρχήστρα τῆς Χώρας γιὰ τὴν διοργάνωση παγκόσμιου διαγωνισμοῦ μαέστρον ἀδιαφορῶντας ἂν ὁ ὑποψήφιος εἶναι ξένος, ἢ ἀμερικανός, ἢ μαῦρος, νέος ἢ ἠλικιωμένος.

Στὸν τόπο μας κ' ἔσταν ἀκόμα κάποια χαρακτηρισμὰ ἀνοίγεται: γιὰ νὰ περάσουν οἱ νέοι, ἢ προβολῇ ἑνὸς νέου μαέστρου καὶ ἢ ἐξέλιξή του μέσα στὴν ἱεραρχία τοῦ Κλάδου, θυμίζε... Κώδικα Δημοσίων ὑπαλλήλων, ἔτη ὑπηρέσεως, ἀρχαιότητα, κανὲς θέσεις, καὶ μόνον τὸ κριτήριον τῆς τέχνης εἶναι πού δὲν ὑπολογίζεται.

Καὶ τ' ἀποτελέσματα εἶναι πολλαπλὰ καὶ ἐπ' ἀλλήλων. Ἡ «δημοσιοπαλληλική» αὐτὴ μονιμότητα τῶν μαέστρον ἔχει: σὰν συνέπεια μίαν οἰκείωση μεταξὺ μουσικῶν καὶ μαέστρον — ὅχι: καλλιτεχνική, ἀλλὰ τῆς ρουτίνας — πού ματαιώνει: τὴν δυνατότητα ἐπιβολῆς τοῦ μαέστρου στοὺς μουσικούς. Ὁ μαέστρος πρέπει: νὰ ἐμπνέει: στὴν ὀρχήστρα σεβασμὸν, δέος πού ἀπὸ τὴν μόνιμη ἀδιάκοπη μακροχρόνια συνεργασία ἀμβλύνονται. Οἱ μουσικοὶ κάτω ἀπὸ αὐτὴν τὴν καθημερινότητα, ἀντὶ νὰ βελτιώνονται φθείρονται: καὶ παρατηρεῖται τὸ τραγικὸ φαινόμενον νὰ χουν οἱ μαέστροι μας ἐπὶ χρόνια στὰ χέρια τους ἐκτελεστές πρώτης τάξεως κ' ὄμιος ἢ Ὀρχήστρα μας ὡς σὺ-

λοιο νὰ μὴ μπορῇ νὰ ὑπολογίζῃ, οὔτε κἀν στὴν ἐπιεικῆ κρίσιν τοῦ Κοινοῦ.

Ἔτσι: καὶ ἡ παραδοσιακὴ ἀκόμη μουσικὴ σὲ πολλὰς περιπτώσεις δὲν προσφέρεται σωστά. Ἔτσι: καὶ τὸ Κοινὸ δὲν δέχεται: σωστὴ μουσικὴ παιδεία. Καί, καθὼς δὲν ὑπάρχει: καμμιὰ ὀργανωτικὴ συστηματικοποιημένη προσπάθεια προσφοράς μουσικῆς παιδείας εἰδικὰ στὴν νεολαίαν μας, αὐτὴ κινδυνεύει, ἀκαλλιέργητη μουσικά, (ὅταν ἔξω τὸ μάθημα μουσικῆς στὰ σχολεῖα εἶναι μάθημα κύριον), νὰ παρεμινήῃ ξένη καὶ πρὸς τὴν μεγάλη μουσικὴ παράδοση.

Ὅσο γιὰ τὴν σύγχρονη μουσικὴ, ἢ νεολαίαν μας (τὸ αὐριανὸ Κοινὸ τῶν συνκυλιῶν καὶ τῆς Ὀπερας) πού τὴν γνωρίζει: μόνον ἀπὸ ξένους δίσκους, πού πληροφορεῖται γιὰ τὴν ζωηρὴ μουσικὴ κίνησιν ἀνάμεσα στοὺς νέους ἄλλων χωρῶν, καί, ἐπὶ τέλους, πού σὰν νεολαία θέλει: καὶ ἢ ἴδια νὰ τῆς δοθῇ ἢ εὐκαιρία νὰ ἐκφρασθῇ σύγχρονα, διψάει: γιὰ τὴν καλὴν σύγχρονη μουσικὴ καὶ τὴν στερεῖται.

Ἄλλὰ, γιὰ νὰ ξεκαγαρίσουμε στοὺς συνθέτες τῆς σύγχρονης μουσικῆς, εἴτε τὸ θέλουσι εἴτε δὲν τὸ θέλουσι, τὰ σημερινὰ στὴ διάθεσιν τοῦ συνθέτη ἐκφραστικὰ μέσα εἶναι πολὺ περισσότερα καὶ πολὺ διαφορετικὰ ἀπὸ πρὶν. Καὶ εἶναι δικαίωμα τοῦ συνθέτη ἢ νὰ χρησιμοποιήσῃ τὰ παραδοσιακὰ μέσα ἢ νὰ προσπαθῇ νὰ ἐκφρασθῇ μὲ τὰ σύγχρονα, ἀνταποκρινόμενος ἔτσι: στὸ καθολικὸ αἴτημα τῆς ἀνεπεύσεως πού κυριαρχεῖ στὴν ἐποχὴν μας καὶ πού στηρίζεται: στὴν τόσο ἀλματώδη, τὴν γιγαντιαία πρόοδο τοῦ συνόλου πολιτισμοῦ μας. Ὅπως δὲν μπορῶ νὰ φαντασθῶ νὰ ἀπαγορεύουν σ' ἕναν ἀρχιτέκτονα τὴν χρῆσιν τοῦ κρυστάλλου σὰν εἰκοδομικὸ ὕλικον, ἔτσι δὲν διανοοῦμαι ὅτι πρέπει: νὰ ἐκφρασθῶ μουσικὰ χρησιμοποιώντας μονάχα τὰ παραδοσιακὰ μέσα μουσικῆς ἐκφράσεως.

Δὲν ξέρω, ἢ μᾶλλον δὲν ἔχω τὸ δικαίωμα νὰ πῶ ὅτι ἡ μέθοδος πού ἀκολουθεῖ στὴν χειραγώγησιν τῆς μουσικῆς μου ἐμπνεύσεως εἶναι: ἢ σωστὴ, ἢ ὅχι. Ξέρω ὅμως πῶς αὐτὸ πού κάνω εἶναι: πάντως μιὰ ἔρευνα μιὰ ἀναζητήσιν ὑπαγορευμένη ἀπὸ γνήσια καλλιτεχνικὴ παρόρμησιν. Τέτοιαις ἔρευνας κάνουν πολλοὶ νέοι συνθέτες πού κινούνται ἀπὸ ἐπίσης γνήσια καλλιτεχνικὰ κίνητρα. Καὶ οἱ Ἕλληνας ἐπίσης συνθέτες. Ποιὸς θὰ τοὺς βοηθήσῃ; Ποιὸς θὰ τοὺς συμπαρυσταθῇ; Ποιὸς θὰ τοὺς ἐνθαρρύνει; Καὶ ποῖαν ἐξήγησιν θὰ δώσουν γιὰ τοὺς φραγμοὺς πού ὑψώνουν — αὐτοὶ πού τοὺς ὑψώνουν, πῶς θὰ ἀπολογηθοῦν, ὅταν σὲ λίγα χρόνια δὲν θὰ ὑπάρχῃ στὴν Ἑλλάδα, οὔτε συνθέτης οὔτε μαέστρος, οὔτε ἐκτελεστής, ἀλλ' οὔτε καὶ κοινὸ γιὰ τὴν μουσικὴν, γιὰ τὴν ὅποιαν μουσικὴν, τὴν παραδοσιακὴν ἢ τὴν σύγχρονην, τὴν σημερινὴν ἢ τὴν αὐριανὴν;